

Motion till riksdagen 2025/26:3505

av Nils Seye Larsen m.fl. (MP)

Beroendevården och arbetet med ANDTS

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ansvaret för beroendevården bör samlas hos regionerna för att det ska skapas bättre förutsättningar för personer med samsjuklighet och för likvärdig vård och forskning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa möjlighet till självinläggning för avgiftning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beroendevården bör nivåstruktureras för att bättre möta olika behov och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en nationell strategi för att utrota hepatit C ska antas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillgången till Naloxon måste säkerställas i hela landet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra tillbaka målet för ANDT-politiken så att minskat tobaksbruk fortsatt är ett tydligt mål, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reklam för pengospel bör begränsas i linje med alkoholreklam, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka stödet till civilsamhällets organisationer som hjälper människor ur beroende, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge civilsamhällets organisationer bättre förutsättningar att delta i det förebyggande arbetet mot beroende, t.ex. genom skolbesök och informationsinsatser, och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett främjandeförbud mot distanshandel av alkohol och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spelberoende orsakar stort mänskligt lidande och omfattande samhällskostnader. För att möta dessa utmaningar måste Sverige ta ett samlat grepp för att minska skadorna, stärka beroendevården och skydda de mest utsatta.

För att skapa en mer sammanhållen och likvärdig beroendevård bör behandlingsansvaret överföras till regionerna. Det skulle förbättra tillgängligheten, ge bättre förutsättningar för vård vid samsjuklighet och stärka forskningen. Idag finns det alltför många stuprör mellan vårdens och socialtjänstens ansvar, vilket gör att många människor faller mellan stolarna. Ett samlat huvudmannaskap skulle också möjliggöra en gemensam tvångslagstiftning för personer med psykisk ohälsa och beroendesjukdom. Ingen människa ska behöva hamna utanför både vård och skyddsnät.

Tillgängligheten till vård måste stärkas för personer med olika former av missbruk – alkohol, narkotika, spel m.m. – och särskilt för unga under 18 år. Vården ska bygga på forskning, evidens och individens behov. Vi föreslår även att självinläggning för avgiftning införs samt att beroendevården nivåstruktureras för att bättre möta olika behov.

Sprututbytesverksamhet bör finnas inom den nära vården, och en nationell strategi för att utrota hepatit C måste antas. Sverige bör också utreda injektionsrum enligt dansk modell, då det kan rädda liv och minska skador. Tillgången till naloxon ska säkerställas i hela landet för att förebygga dödliga överdoser.

ANDT-politikens mål

Vi motsätter oss regeringens ändring av målet för ANDT-politiken. Det tidigare målet var: ”Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk.”

Regeringen valde att ta bort formuleringen om minskat tobaksbruk och endast tala om ”minskade skador orsakade av tobaks- och nikotinprodukter”. Detta riskerar att öppna för ökat bruk av snus och vitt snus, i linje med tobaksindustrins intressen. Vi anser att det fortsatt måste vara ett tydligt mål att minska tobaksbruket i Sverige och yrkar därför på att målet ändras tillbaka till det tidigare målet om minskat tobaksbruk.

Spelreklam

Reklam för pengaspel bör likställas med reklam för alkohol. Båda bidrar till betydande folkhälsoproblem och drabbar särskilt sårbara grupper. Den aggressiva marknadsföringen av betting, casino och trav driver på spelberoende, som är en allvarlig sjukdom med stora sociala och ekonomiska konsekvenser. Precis som alkoholreklam bör spelreklam därför förbjudas att riktas mot personer under 25 år för att skydda folkhälsan och minska skadeverkningarna.

Civilsamhällets roll

Ideella organisationer och föreningar spelar en ovärderlig roll i arbetet mot beroende. Anonyma Alkoholister, spelberoendeföreningar och andra självhjälpssgrupper erbjuder stöd, gemenskap och en väg till återhämtning för människor som kämpar mot olika former av missbruk. Dessa insatser är ofta avgörande både för att ta steget ur beroendet och för att hålla sig fri från återfall.

Utöver det akuta stödet har dessa organisationer också stor potential i det förebyggande arbetet. Genom exempelvis skolbesök och informationsinsatser kan de bidra med erfarenheter och perspektiv som stärker ungas motståndskraft mot beroende. För att detta ska bli möjligt behöver civilsamhällets organisationer ges bättre förutsättningar och ett långsiktigt stöd från samhället.

Främjandeförbud för distanshandel av alkohol

I dag kan företag kringgå alkoholmonopolet genom att marknadsföra och förmedla försäljning av alkohol via internet, där varor skickas direkt från utländska säljare till svenska konsumenter. Denna ordning riskerar att undergräva Systembolagets ställning.

Ett liknande främjandeförbud finns redan inom lotterilagstiftningen, vilket har prövats och godtagits av EU-domstolen. Det finns därför inga rättsliga hinder för att införa en motsvarande reglering även på alkoholområdet. Utan en sådan begränsning kan kommersiella aktörer fritt marknadsföra och underlätta distansförsäljning av alkohol. Redan 2014 föreslog Alkoholleveransutredningen ett främjandeförbud, men förslaget har ännu inte realiserats. Regeringen bör därför lägga fram ett lagförslag om att införa ett främjandeförbud för distanshandel av alkohol. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Nils Seye Larsen (MP)

Mats Berglund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Jan Riise (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Camilla Hansén (MP)